

بررسی اثرات درمانی کاسنی از دیدگاه امام رضا (ع)

سعید سمرقندیان* - سید حیدر طبسی - الهام احمدیان

* دانشگاه پزشکی مشهد - دانشکده پزشکی - گروه فیزیولوژی

مقدمه:

عن علی ابن موسی (ع) : ان فی الہندیاء شفاء من الف داء، ما من داء فی جوف الانسان الا قمعہ الہندیاء: امام رضا (ع) فرمودند: در کاسنی شفای هزار درد است ، دردی در اندرون انسان نیست مگر آنکه کاسنی آنرا بر طرف می کند. (۱) کاسنی با نام علمی Cichorium intybus و از راسته گل مینا Asterales تیره گل سناره ای Asteraceae از سرده کاسنی ها Chicories از خانواده Asteraceae می باشد. نام عربی آن شکوریه یا سرس است. گونه C. endivia به نام آندیو از انواع سبزی های سالادی بوده که دارای برگ و ساقه گوشتی و آبدار است. طبیعت کاسنی سرد و تر است. این گیاه در پزشکی اهمیت بیشتری داشته است. به طوری که ابن سینا پزشک بزرگ مسلمان در مورد گیاه کاسنی و خواص آن رساله ای نوشته است. ریشه ی این گیاه، حاوی حدود ۸ درصد پلی ساکاریدی به نام اینولین (INULIN) است. ترکیبات تلخ از جمله لاکتوسین (LAKTUCIN) و لاکتوکوپیکرین (LACTUCOPICRIN) ، شیکوریک اسید، فلاونوئیدها، گلیکوزیدها، قندها و تانن ها از دیگر ترکیبات ریشه می باشند. همچنین ریشه ی گیاه، حاوی بسیاری ترکیبات بخار شونده ی معطر است که "استوفنون (ACETOPHENONE)" شاخص ترین آنها می باشد. برگ کاسنی دارای املاحی نظیر سولفات ، فسفات ، سدیم ، منیزیوم، پتاسیم ، نیترات سدیم ، آهن و همچنین ویتامین های C , K , B است و علاوه بر این دارای گلیکوزیدسیکورینین نیز می باشد. (۱) از مهمترین مواد مؤثره این گیاه می توان به مواد تلخ که باعث فعالیت بیشتر غده های گوارشی شده و در نتیجه به عمل هضم کمک می کند اشاره کرد . همچنین باعث ترشح مواد صفراوی از کبد شده ، در هضم دخالت می کند و به عنوان اشتها آور استفاده می شود. تاننها موجود در کاسنی توانایی انعقاد آلبومینها را دارند و فلزات سنگین و آلکالوئیدها را غیر فعال می کنند، در نتیجه در دفع مسمومیت های ناشی از آلکالوئیدهای سمی و فلزات سنگین مؤثر می باشند. موسیلاژ در کاسنی دفع کننده بیوست و اسهال است و به عنوان ملین (مسهل ملایم) ، رافع التهاب و سوزش های درونی ، سرماخوردگی گلو ، زخم معده و اثنی عشر استفاده می شود. اسانس، ضد نفخ و ضد عفونی کننده است و «پکتین» که مهمترین خاصیت آن اثرات جمع کنندگی است در درمان بیماری های اسهال مؤثر است ، باعث جمع کردن سموم میکروبی دستگاه گوارش می شود و برای درمان التهابات معده ، روده و زخمها استفاده می شود. کاسنی همچنین دارای فلاونوئید و گلیکوزیدهای تلخ می باشد که فلاونوئید دارای خاصیت مدر می باشد و نقش حفاظتی در برابر اشعه ماورای بنفش داشته و در ترکیب برخی کرمها استفاده می شود و گلیکوزیدهای تلخ، صفرآور بوده و در درمان بیماری های منشأ کبدی ، بیوست، کمی اشتها و خارش بدن مورد استفاده قرار می گیرد. (۲) در این مقاله با تکیه بر کلام نورانی امام رضا (ع) به بیان خواص درمانی عسل می پر دازیم تا تطابق کامل کلام امام با تحقیقات علمی امروز آشکار گردد . ان شاء الله تعالی

کلام حضرت امام رضا (ع) در مورد اثرات درمانی کاسنی

امام رضا(ع): کاسنی درمان هزار بیماری است و دارویی نیست که در آن کاسنی بکار نرفته باشد. امام رضا (ع) : کاسنی ، درمان هزار درد است . هیچ دردی در درون آدمی زاده نیست ، مگر این که کاسنی ، آن را در هم می کوید . در کتاب مستدرک الوسائل از رسول اکرم (ص) نقل شده است که بهترین گیاهان دارویی کاسنی و سپس کاهو می باشند. در تائید در حدیث فوق الذکر از امام رضا(ع) مواردی را از سه منبع ارائه مینمائیم .

۱- قرآن حکیم ۲- احادیث نقل شده از سایر معصومین علیهم السلام ۳- پژوهش های علمی

۱- قرآن کریم- اسلام دین برتر است الاسلام بعلموا و ما یعلی علیه. در این دین مقدس نحوه زندگی بشر توسط پیامبر اکرم (ص) تشریح گردیده است و نوادگان پاکش و امامان معصوم نیز رهنمودهای بسیار ارزشمندی ارائه نموده اند از مسائل مورد تأکید اسلام بهداشت و تغذیه بشر می باشد و او را بعضی غذاها منع و به برخی

ترغیب نموده که آیات مبارکه قرآن و احادیث شریفه فراوانی درین خصوص وجود دارد. با وجودیکه در قرآن به گیاهان دارویی اشاره شده است ولی بیشتر در احادیث مستقیماً از کاسنی نام برده شده است که اشاره به آنها میشود.

۲- احادیث نقل شده از سایر معصومین علیهم السلام

قال الصادق (ع) : عليك بالهندباء فانه يزيد في الماء و يحسن الولد، و هو حار لين يزيد في الولد الذکور: امام جعفر صادق(ع) فرمودند: بر تو باد کاسنی که آب نطفه را زیاد کرده، فرزند را زیبا می نماید و چون گرم است بیشتر پسر را باعث می شود. (۳) و همچنین احادیث دیگری است از پیامبر(ص) و ائمه اطهار(ع) که کلام امام رضا (ع) را تایید می فرمایند. پیامبر خدا (ص) فرمودند کاسنی مهتر همه سبزی هاست و روایتی است از امام علی (ع) که فرمودند کاسنی بخورید، که هیچ صبحی نیست، مگر این که قطره ای از بهشت بر آن، فرو می افتد. چون خواستید آن را بخورید، قطره های آب را از رویش فرو مکنانید همچنین در روایتی از امام صادق (ع) است که فرمودند کاسنی، نکو سبزی ای است. هیچ برگی از آن نیست که قطره ای از بهشت بر آن نباشد. آن را بخورید و به گاه خوردن، مکنانید. پدرم (ع) ما را نهي می فرمود که به هنگام خوردن کاسنی، آن را بتکانیم همچنین ایشان (امام صادق (ع)) در بیانات دیگری فرموده اند که هر کس در حالی بخوابد که در درون او، هفت تا که کاسنی باشد، به خواست خداوند، آن شب از قولنج، در امان است. امام صادق (ع) نیز فرمودند که هر کس دوست دارد آب (منی) او و فرزندانش فراوان شود، بر خوردن کاسنی، مداومت ورزد. الکافی - به نقل از محمبدين فيض - : همراه با امام صادق (ع) ناهار می خوردم و قدری سبزی نیز بر سفره بود. در کنار ما پیرمردی بود که از کاسنی، دوری می گزید. امام (ع) فرمود: گویا گمان می کنید که کاسنی، سرد است، در حالی که چنین نیست؛ بلکه معتدل است و برتری آن بر دیگر سبزی ها، به سان برتری ما بر دیگر مردمان است.»

۳- پژوهش های علمی

در بین گیاهان دارویی برگ گیاه کاسنی از جایگاه خاص درمانی برخوردار است. این گیاه به عنوان تقویت کننده معده، ضد انگل، ضدانمی، اشتها آور، محرک معده، صفرا بر، ادرار آور، ملین، کرم کش، تب بر، تصفیه کننده خون، کاهنده قند خون، تسهیل در زایمان و ضد کلسترول استفاده می شود (۴). همچنین احتمال جنین پسر را بالا می برد (۵)، میکروب کش است و برای رفع التهاب و تومورهای پوستی مورد استفاده قرار می گیرد (۶). علاوه بر این در پژوهشی مشابه با پژوهش انجام شده توسط نویسندگان بالا با عنوان ((اثر رژیم غذایی حاوی کاسنی یا لوبیا بر کنترل قند خون در موش صحرایی دیابتی)) بیان گردیده است که رژیمهای غذایی حاوی ۵۰ و ۳۰ درصد کاسنی به ترتیب ۲۲/۶٪ و ۴۴/۳٪ قند خون را کاهش می دهند. (۷) همچنین در پژوهشی دیگر که در دانشگاه سنگاپور انجام شده است نشان می دهد که عصاره کاسنی وحشی دارای اثرات بسیار قوی هیپوگلیسمی می باشد و نیز موجب کاهش فعالیت آنزیم ((glucose-6-phosphatase)) کبدی می شود کاهش این آنزیم موجب کاهش تولید گلوکز کبد شده که در نتیجه باعث پایین آمدن غلظت گلوکز خون در رت های دیابتی تحت درمان با عصاره کاسنی وحشی شده است. (۸)

۱- افشاری پور، سلیمان "استخراج سیکورینین از کاسنی و خالص سازی آن به روش کروماتوگرافی مایع ستونی" مجله علوم پزشکی اصفهان سال اول ۱۳۷۵ ص

۴۹

۲- جعفر نیا، سامان، قاسمی، میترا، خسروشاهی، سارا " راهنمای جامع و مصور خواص و کاربرد گیاهان دارویی"، فروردین ۱۳۸۶ ص ۴۲

۳- خورانی، مصطفی " دورنمایی از طب اسلامی گیاهان دارویی، مکتب اهل بیت، ۱۳۸۶ و وسایل ج ۱۷ ص ۱۴۱

۴- -وله، ژان "گیاهان دارویی" ۱۳۸۳ ص ۸۰ و جعفر نیا، سامان "راهنمای جامع و مصور خواص و کاربرد گیاهان دارویی"، فروردین ۱۳۸۶ ص ۴۲

۵- بهنام رسولی، مرتضی، حسین زاده، حسین، اکبر پور، علی، "بررسی فیزیولوژیک تجویز آبی برگ کاسنی بر میزان کاتیونهای سرم خون و نسبت جنسی نوزادان در رت" مجله علمی پژوهشی دانشگاه شاهد، بهار ۱۳۷۹ ص ۵۷-۶۴

۶- امین، غلامرضا "معرفی برخی از رایجترین گیاهان طبیبی ایران" دبیرخانه کنگره بین المللی تاریخ پزشکی در اسلام و ایران ۱۳۷۱

۷-خاکساری،محمد،سجادی،سید محمدعلی،بهره مند،فاطمه،وفا،محمد رضا"اثر رژیم غذایی حاوی کاسنی یا لوبیا بر کنترل قند خون در موش صحرایی دیابتی"مجله پزشکی کوثر بهار ۱۳۸۰ ص ۱-۸

۸-Anti-diabetic effect of cichorium intybus in streptozotocin-induced diabetic rats. J Ethnopharmacol.2007 may 4'111(2):430-4.